

La carronya

(ALDC, VI, 1485. La carronya)

L'enunciat designa el “cos d'un animal mort que resta abandonat i ja comença de podrir-se” (DIEC). Uns mots tenen per base *carn* (< CARNEM, acusatiu de CARO), amb un determinant: *carn morta* 40, 80, *carn pudenta* 77, 85, 168; o bé amb un sufix generalment despectiu: *carnot* 15, 19, *carnassa* 69, 83, *carnós* 39; *carnero* 113 (var. *carniero* 89, *carnyiero* 90, 101), d'estructura arag.; *carnús* (s. XV), amb el suf. pejoratiu *-ús* (< -UCEU), *carnu*[θ] 134, 138, 139, eventualment amb determinant (*carnús podrit* 95, *carnús mort* 125) o amb sufix (*carnu*[θ]ot 132).

Carronya (s. XIX) sembla un castellanisme (a. 1601) que procediria de l'it. *carogna* (s. XIII), der. del llat. parlat CARONIA (de CARO, CARNIS) (cf. Gomez Gane, 2012: 183-184); var. *encarronya* 8, amb l'addició del prefix *en-*, der. intensiu *carronyada* 7, amb el suf. *-ada* (< -ATA).

Ròssa (s. XIV), com l'oc. *ròssa*, deriva probablement de *ROTTIA, de “aspecte germànic” (< RÔTJAN ‘podrir-se’); pel desconeixement del significat originari, ha format els lexemes perifràstics *ròssa morta* 32, 54, *ròssa d'un animal mort* 61; der. *ròssec* 57, probablement per atracció de *ròssec* ‘allò que resta d'una cosa’, postverbal de *rossegar*.

D'un encreuament de *carronya* i *ròssa* s'ha generat *carrossa* (var. sintagmàtica *carrossa morta* 49).

Notem un bon nombre de lexies compostes formades per un nucli (tipus ‘animal’) seguit d'un determinant al·lusiú

a: 1) ‘haver deixat de viure’ (*animal mort*, *animalet mort* 98; *bèstia morta* 39, 65, 114, 115,

119, 121, *bèstia muerta* 94; *bitxo mort* 106, 163, del cast. *bicho*, on és manlleu al port. o gall.); 2) ‘resultat de putrefacció, descomposició’ (*animal podrit* 31, 53, 56, 59, 124, 157, 163; *podrificat* 42; *animal corromput* 183; *animal descomposat* 189, *ha quedat descompost* 104; *animal passat* 124; *animal consumit* 59); 3) ‘que fa mala olor’ (*animal pudent* 169, 179; *animal que fa olor* 170; *cos pudent* 154). Finalment, uns pocs mots solitaris: *canavera* 73, que és una modificació de *calvera* (der. de CALVUS ‘calb’) encreuat amb *cadavera* (DECat) o bé der. directe de CADAVERA, pl. de CADAVER (García de Diego), mot usat també com a cultisme, *cadàver* 129; *carcanada* 12, considerat mot estrictament cat. (DECat), d'origen incert, evolució semàntica cap a “esquelet d'un animal”, des de “ossada sencera d'un animal despullada de la carn” i “el que resta d'un ocell un cop llevats els membres i les parts carneses” (DIEC). Desconeixem l'origen de *calabuig* 173, que, com m'insinua Josep Martines, podria ser un encreuament de *cadàver* amb *rebuig*.

Des d'una perspectiva geogràfica, *carronya* coneix una àrea agrupada en ross. i puntualment dispersa aquí i allà; la localització ross. planteja el problema de la procedència cast. del mot, tot i que coneixem castellanismes instal·lats al cat. sept. (*borratxo*, *vano*, *guapo*, *curandero*, normatius;

antes, *candelerero*, *ciego*, *menos*, *hasta*, etc., no acceptats; cf. Veny, 1978: 155-201). *Carnús* té una àrea compacta entre cat. occ. i cat. or. i també en tort., així com en punts isolats del val. *Ròssa* és exclusiu del cat. central. *Animal mort* i formes sintagmàtiques afins ocupen àrees extremes del domini.

Són mots normatius *carronya*, *carrossa*, des del DOrt, 1917; *carnús*, des del DG₁, 1932.

